

„Részese vagy, legyen részed benne”

Globális nevelés a felső tagozatos általános iskolások és a középiskolások körében

I. A Zöld - Híd Alapítvány bemutatása, a jógyakorlat keletkezése

A Zöld – Híd Alapítvány környezeti- és globális neveléssel foglalkozó nonprofit szervezet. A Pécs belvárosának szívében található Öko - Kuckó Interaktív Környezetvédelmi Oktatóteremben (7621, Pécs Széchenyi tér 2.) 2004 óta fogadunk általános- és középiskolai csoportokat.

A „Részese vagy, legyen részed benne” egy komplex globális nevelési foglalkozássorozat, melynek módszereit a Zöld – Híd Alapítvány dolgozta ki, és adja közre. A jelen kiadványban bemutatásra kerülő gyakorlatok az általános iskola felső tagozatos és a középiskolás diákok fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteit bővítik, játékos formában, erősítve aktivitásukat.

Munkánk során interaktív módszerekkel dolgozunk, a diákokat csoportokba osztjuk, gyakori az ötletbörze, vita, szerepjáték, alkotás. A foglalkozásaink erőssége, hogy a vizsgált jelenségek összefüggéseire világítunk rá. Fontos a gyakorlati tapasztalatszerzés, valamint a gyerekek és fiatalok előzetes tudásának, véleményének megismerése.

A jógyakorlat megosztásával a pedagógusok módszereinek bővítését szeretnénk elősegíteni, mivel a gyakorlatok alkalmazhatóak az oktatási intézmények mindennapjaiban, a tanórák során és projektnapok keretében is. A fenntartható fejlődésért munkálkodó, gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozó civil szervezetek és intézmények is átvehetik a jógyakorlatot.

II. A globális nevelésről

A globális nevelés (*global education*) egy olyan nevelési, oktatási mód, amely nem formális keretek közt dolgozza fel a társadalom különböző gazdasági, politikai, demográfiai, kulturális folyamatait, a globalizáció és az egyenlőség kérdéskörét. Fontos szerepet tulajdonít a globális, lokális és egyéni szinten szükséges felelősségvállalásnak és a fenntartható életmódnak. A globális nevelés része a fenntarthatóságra való nevelés. Kölcsönhatásban van a környezeti- és interkulturális neveléssel, valamint a békére neveléssel.

1990-ben, Lisszabonban jött létre az *Európai Központ a Globális Egymásrautaltságért és Szolidaritásért* elnevezésű szervezet, amely a globális nevelési folyamatok koordinátora. A szervezet tevékenységének fő célja az Észak és Dél közti együttműködés, szolidaritás fejlesztése, illetve az oktatás keretén belül az ehhez szükséges információáramlás biztosítása. A globális nevelés eszközei Európa mellett Afrika, Ázsia és Latin-Amerika területén is megjelentek.

A formális oktatás tantárgyai közül szervesen kapcsolódik a földrajz, történelem, társadalomismeret, irodalom, etika, valamint néprajz tárgyakhoz. A globális nevelés módszerei, munkaformái változatosak: élményközpontú kooperatív feladatok, páros- és csoportmunka, közös, illetve egyéni véleménynyilvánítás, empátiára épülő szerepjátékok jellemzik. Fontos az attitűdök és kompetenciák fejlesztése, valamint az új ismeretek gyakorlati alkalmazása. (Koppány, Nagy, Papp, Szántó & Tarján, 2008; Berecz, 2006)

III. A „Részese vagy, legyen részed benne!” foglalkozássorozat

Jelen kiadványban a globális nevelési foglalkozássorozatunkból mutatunk be különböző gyakorlatokat.

A foglalkozássorozat általános jellemzői:

- **Cél:** A foglalkozások során a diákok a globalizálódó világunk természeti és társadalmi dimenzióit ismerhetik meg kreatív feladatokon keresztül, így bővülnek ismereteik. Célunk továbbá, hogy a diákok fejlődjenek azáltal, hogy csoportban dolgoznak, meg kell fogalmazniuk véleményüket és önállóan keresik meg a feltett kérdésekre a válaszokat.
- **Célcsoport:** Felső tagozatos általános iskolás és a középiskolás diákok.
- **Időkeret:** A foglalkozássorozat 45 perces órákból épül fel, több alkalomra is osztható, de egy projektnap keretében egész napos tevékenységként is megszervezhető.

A foglalkozássorozat témái:

- *„PlaNet”*
A globalizáció fogalma, hatásai és kihívásai.
- *„ÖKOlogikus”*
A környezetszennyezés és az általános klímamelegedés folyamata, következményei. Az emberi tevékenység hatása a környezetre, megoldási lehetőségek a Föld védelmének érdekében.
- *„Te is +tudóod!”*
A globalizáció hatása az emberekre. Szegények és gazdagok; előítéletek és a sztereotípiák; az emberi jogok.
- *„Rajtad múlik!”*
Környezettudatosság a mindennapokban (energia- és víztakarékosság, közlekedés, környezettudatos vásárlás, hulladékkezelés, természetvédelem).

IV. A módszerek részletes bemutatása

Minden témához közreadunk 1-1 módszert, feladatot, melyet ötletindítónak szánunk. A gyakorlatok az adott csoport sajátosságaihoz és a résztvevők érdeklődéséhez igazíthatóak:

„PlaNet”

A globalizáció fogalma, hatásai és kihívásai

Globális pókháló

Téma: A globalizáció folyamata és hatásai.

Cél: A globalizáció vagy kiemelten egy téma (pl.: szegénység, környezetszennyezés) feldolgozása, az összefüggések láttatása. A gyakorlatot érdemes a foglalkozássorozat elején eljátszani, így a diákok később is emlékezni fognak az összefüggések vizsgálatának fontosságára.

Szükséges idő: kb. 20 perc

Szükséges anyagok, eszközök: madzag / gumiszalag (minimum 1 méter / fő hosszúságú); üres vagy megírt szerepkártyák; gémkapcsok a szerepkártyák rögzítéséhez.

A játék menete:

1. A játékvezető ismerteti a feladatot: készíteni fognak egy hálót, amely összekötni a szereplőket. Először minden résztvevő kap egy szerepkártyát, melyet rögzít magán, ezután elolvassák egymás szerepét. (A játék úgy is indítható, hogy a diákok maguk írják fel egy olyan fogalmat vagy élőlényt, amely kapcsolódik az adott témához.)
2. A játékvezető kezdi a feladatot, hogy bemutassa a lépéseket. Bemutatkozik a szerepe szerint. (Pl.: „Az ivóvíz vagyok, az összes élőlény számára nélkülözhetetlen kincs, nélkülem senki nem tudna életben maradni.”)
3. Ezt követően kiválaszt egy játékost és elmondja, hogy a szerepéhez hogyan kapcsolódik, milyen hatással van rá az adott élőlény, élőhely vagy jelenség, illetve ő hogyan hat a választottjára. (Pl.: „Az embert választom, mert szüksége van a tiszta ivóvízre, függ tőlem.” „Az ipari termelést választom, mert ha nem megfelelőek a körülmények, akkor nagy pusztást okoz a természetes vizekbe kerülő szennyezőanyag, csökkentve a tiszta ivóvíz mennyiségét.”)

4. Az a szereplő, akit a játékvezető választott megkapja a gombolyagot (a végét továbbra is a játékvezető tartja), bemutatkozik, majd választ valakit, akihez kapcsolódik. A választást mindig meg kell indokolni.
5. A játékvezető kiáll a körből és segít vinni a gombolyagot, illetve elakadás esetén segít az összefüggések megvilágításában. Fontos, hogy a gombolyag továbbadásakor a madzagot/gumiszalagot a korábbi megszólalók se engedjék el, ne szakadjon meg a háló. A fonal legyen mindig jó feszes, így a gyakorlat végén az összefüggéseket bemutató hálót kapunk.
6. Beszéljük meg a játék tapasztalatait: Milyen érzés volt részt venni benne? Mit mutat meg ez a feladat? Mely összefüggések jelentettek újdonságot? Mely összefüggést tapasztalták meg már a saját bőrükön? Mely hatások érezhetőek Magyarországon, az adott településen?

„ÖKOlogikus”

A környezetszennyezés és az általános klímamelegedés

Bírósági tárgyalás

Téma: Globális környezeti problémák, klímaváltozás.

Cél: A szerepjáték segítségével a diákok összegzik meglévő környezetvédelmi ismereteiket és gyakorolják a különböző érvelési technikákat. A globális környezeti problémák következményeinek összefoglalása után átértékelhetik saját szokásaikat és szükségleteiket is.

Szükséges idő: kb. 45 perc

Szükséges anyagok, eszközök: Papír, toll a jegyzeteléshez.

A játék menete:

1. Két csoportra osztjuk a diákokat, a „Környezet” csapat lesz a felperes, az „Emberiség” csapat az alperes. Kialakítunk egy esküdtszékot, amely páratlan számú diákból áll. A játék során az a feladat, hogy a „Környezet” csapat bizonyítsa az alperes bűnösségét, az „Emberiség” csapat pedig bizonyítsa a maga ártatlanságát.
2. A szerepjáték azzal kezdődik, hogy a két csapat érveket gyűjt a saját védelmében, illetve átgondolja, hogy mivel érvelhet majd a másik fél. A „Környezet” csapatból egy

diák ismerteti az „Emberiség” bűneit úgy, hogy az emberek által okozott környezeti problémákra hoz példákat.

3. A vád ismertetését az „Emberiség” csapat képviselőjének első érve követi, majd felváltva érvel a két csapat, ügyelve arra, hogy minden játékos szót kaphasson a másik csapatra reagálva.
4. Az esküdszék meghallgatja az érveket, majd döntést hoz. Fontos, hogy az esküdtek döntése egyhangú legyen, nézetkülönbségek esetén meg kell győzniük egymást.
5. A játékvezető javasolhatja, hogy az alperes felfüggesztett büntetést kapjon, amennyiben tervet dolgoz ki arra nézve, hogy miként változtathatna romboló magatartásán. Az esküdszék azt is kifejheti, hogy a globális környezeti problémák megoldásához összefogásra van szükség, ezért a felperesek csapata segítséget nyújt az alperes csapatnak a problémák megoldásában.

Példák az érveléshez:

„Emberiség” csapat érvei:

- Közlekedés szükségessége – iskolába való eljutás, utazás szépsége
- Ipari tevékenység szükségessége – használati cikkek előállítása, magas energiaigény kielégítése
- Mezőgazdasági tevékenység szükségessége – élelmiszerek előállítása
- Születtek különböző nemzetközi egyezmények, az ember törekszik a változásra.

„Környezet” csapat érvei:

- Ózonréteg vékonyodása
- Légkör szennyezése
- Üvegházhatás erősödése
- Savas esők problémája
- Klímaváltozás hatásai.

Példák a tervhez:

- Általános lehetőségek: megújuló energiaforrások használatának terjesztése, hulladék hatékonyabb kezelése, környezetbarát közlekedési eszközök fejlesztése
- Saját életre vonatkoztatott „apró lépések”: kerékpáros közlekedés autó helyett, DVD lejátszó áramtalanítása a stand-by üzemmód helyett.

„Te is +tudóod!”

Szegények és gazdagok; előítéletek és a sztereotípiák

Activity, tabu

Téma: Szegénység, esélyegyenlőség.

Cél: A társadalmi problémák vagy az esélyegyenlőség témájához kapcsolódó felvezető feladat lehet az activity vagy a tabu játék. Segítségükkel összefoglalhatóak és megmagyarázhatóak az alapfogalmak.

Szükséges idő: kb. 15 perc

Szükséges anyagok, eszközök: Kártyák a témához kapcsolódó fogalmakkal, tábla és kréta vagy csomagolópapír és filctoll, óra vagy telefon az idő méréséhez.

A játék menete:

1. A játékvezető kiosztja a papírlapokat, melyeken környezetvédelmi fogalmak szerepelnek, illetve egy jelölés, hogy körülírni, rajzolni vagy elmutogatni kell-e a feladványt.
2. Egyénileg is játszható az activity, ebben az esetben, aki kijön, húz egy lapot és a jelölésnek megfelelően elmutogatja / körülírja / lerajzolja a fogalmat. Ezután mindig az következik, aki megfejtette az előző feladványt.
3. Csapatokban is lehet activityzni, ekkor a két csapat tagjai felváltva kerülnek sorra. Adjunk 2 percet a csapatnak a megfejtésre, majd engedjük pontot rabolni a másik csapat tagjait is.
4. Tabu esetén minden fogalmat körülírnak a játékosok, de a foglalkozásvezető vagy egy kijelölt diák meghatároz 5 szót, mely nem használható a magyarázatnál.

Lehetséges folytatás:

- A fogalmak csoportosítása, táblán vagy csomagolópapíron történő elhelyezése. Az összetartozó kifejezések kapcsolatát érzékeltethetik a diákok jelölésekkel. A gyakorlat során mindenki elmesélhet egy történetet vagy személyes élményt, ami eszébe jut az adott fogalomról.
- Figyelemfelkeltő plakát készítése csoportokban, az egyik témához kapcsolódóan.

„Rajtad múlik!”

Környezettudatosság a mindennapokban

Tudatos vásárlás

Téma: Környezettudatos vásárlás, a fogyasztók tájékoztatása, termékcímkék, a „polc-trükkök” és a reklámok hatásai.

Cél: A gyakorlat során csoportmunka keretén belül dolgozzák fel a tanulók a környezettudatos vásárlás témakörét, elsajátítják azokat a szempontokat, melyeket fontos figyelembe venni a vásárláskor, illetve ígéreteket fogalmaznak meg a saját szokásaikra vonatkozóan.

Szükséges idő: kb. 45 perc

Szükséges anyagok, eszközök: Csoportonként egy nyomtatott lap a tudatos vásárlók 12 pontjával (<http://tudatosvasarlo.hu/regi12pont>), termékek és csomagolások különböző szempontok szerinti párokban (pl.: papír és műanyag tojástartó; vödörös és poharas tejföl; magyar és külföldi pirospaprika; chips és kölesgolyó; hajtógáz és pumpás hajlakk) papír és toll a jegyzeteléshez.

A játék menete:

1. Öt csoportot alakítunk ki, mindnek kiosztunk egy-egy terméket (a párok egyikét). Az a feladatuk, hogy minél több információ gyűjtsenek össze a csomagolás vizsgálatával. (Pl.: szavatosság, csomagolóanyag és szelektíven gyűjthetőség, összetétel, származás helye)
2. Minden csapatból egy önként jelentkező ismerteti a terméket a többieknek.
3. Ezt követően a csoportok megkapják a termék párját és el kell dönteniük, hogy melyiket választanák környezettudatos vásárlóként, és mely szempont alapján.
4. A választást és okát ismertetik a többieknek.
5. Az utolsó körben minden csoport megkapja a tudatos vásárlók 12 pontját és példákat gyűjtenek az egyes pontokhoz.
6. A foglalkozás a példák összegyűjtésével zárul. A foglalkozásvezető érdeklődhet arról, hogy mennyire érvényesülnek ezek az elvek a diákok életében, van-e olyan szempont, mely alkalmazásához kedvet kaptak.

A foglalkozás, projektnap lezárása

Tudás-fa, ígéret-fa

Cél: A gyakorlat célja a foglalkozás lezárása, a tanultak összefoglalása.

Szükséges idő: kb. 20-30 perc

Szükséges anyagok, eszközök: fa rajza csomagolópapíron vagy táblán, levél alakú papírok vagy A5 méretű lapok melyre körberajzolhatják a diákok a kezüket, gyurmaragasztó, filctoll és toll.

A játék menete:

1. A résztvevők feladata, hogy a papír levelekre / kéznyomra írjanak fel egy gondolatot, ismeretet, melyet a foglalkozás során szereztek vagy mélyítettek el.
2. Egyesével helyezik el a levelet a fán, röviden megosztják a többiekkel a papírra írt gondolatot.
3. A játék második felében az elsajátított ismeretek után a személyes felelősség kerül a középpontba. A diákok egy ígéretet fogalmaznak meg, mely kapcsolódik a témához és betartható számukra. A vállalást felírják egy papír levélre / kéznyomra.
4. Egyesével helyezik el az ígéreteiket, és ismertetik is a többiekkel. A foglalkozásvezető kérdéseket is feltehet (pl.: milyen határidőt tervez a diák) és javaslattal is élhet.

Borsós Zsófia

Zöld – Híd Alapítvány

Felhasznált és ajánlott irodalom:

1. Koppány Judit, Nagy Gabriella, Papp Kriszta, Szántó Diana, Tarján Edina:
Mi közöd hozzá? oktatási segédanyag (2008). Artemisszió Alapítvány
Letölthető: http://schools.welthaus.at/layout/pics/schulen/ungarn_toolkit.pdf
2. Balogh Emese (szerk.): *Belefulladunk? Oktatócsomag* (2002). HUMUSZ Szövetség
- 3.
4. Berecz Ágnes: *Globális nevelés oktatócsomag a fiatalok iskolai és iskolán kívüli neveléséhez* (2006). Pécs. Zöld – Híd Alapítvány
- 5.
6. Brander, Patricia; Keen, Ellie; Lemineur, Marie-Laure (szerk.): *Kiskompassz kézikönyv a gyermekek emberi jogi képzéséhez* (2007). Council of Europe
Letölthető: <http://604.cserkesz.hu/lapok/letoltes/konyvtar/kompassz.pdf>
7. Dobóné Tarai Éva, Tarján András: *Környezetvédelmi praktikum tanároknak.* (1999). Budapest. Mezőgazda Kiadó
8. Frida Balázs: *A világ 12 problémája, és amit te tehetsz* (2007). HAND –Anthropolis
<http://www.anthropolis.hu/vilag12prob.pdf>

Korábbi módszertani anyagaink:

<http://zold-hid.hu/tananyagfejlesztes-kiadvanyaink/>

Videók:

<http://zold-hid.hu/ovodasoknak/>

<https://www.youtube.com/watch?v=qUXJTs45Dik>

<https://www.youtube.com/watch?v=c8hHr-tGQZo>